IN MEMORIAM
Zoran Roca
(25. kolovoza 1948. – 3. srpnja 2026.)

Dne 3. srpnja 2026. u Lisabonu je nakon duge i teške bolesti preminuo **prof. dr. sc. Zoran Roca** - geograf, demograf, razvojni planer, sveučilišni profesor, međunarodni konzultant i jedan od onih hrvatskih znanstvenika čiji se profesionalni put odvijao istodobno u Hrvatskoj, Portugalu, Brazilu, Sjedinjenim Američkim Državama, Europi, Africi i Aziji.

Zoran Roca rođen je u Zagrebu 25. kolovoza 1948. godine. Školovao se u Zagrebu, Strasbourgu i Sjedinjenim Američkim Državama: diplomirao je geografiju na *Sveučilištu u Zagrebu*, završio napredni demografski studij na *Université de Strasbourg*, magistrirao geografiju na *Ohio State University* u Columbusu, a doktorirao geografiju na *Sveučilištu u Zagrebu*. U Portugalu mu je na *Universidade Nova de Lisboa* priznat doktorat iz geografije i regionalnog planiranja.

Zoran Roca je bio geograf i demograf, ali u najboljem smislu riječi i razvojni mislilac: istraživač prostora, demografije, kulture, identiteta, lokalne zajednice i javnih politika.

Ostavio je neizbrisiv trag i iznimno vrijedan doprinos hrvatskom znanstvenom izdavaštvu kroz njegov angažman u uredništvu znanstvenog časopisa „Socijalna ekologija“ gdje je bio član uredništva od 2008. do 2015. godine.

Profesionalni put započeo je u Zagrebu. Po povratku iz SAD-a, od 1974. do 1975. bio je asistent-predavač na *Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, gdje je predavao i sudjelovao u istraživačkim projektima iz područja geografije stanovništva. Nakon toga, od 1975. do 1991. godine radio je kao znanstveni istraživač u *Institutu za razvoj i međunarodne odnose.* U tom je razdoblju radio na demografskim istraživanjima, istraživanjima okoliša i razvoja te uređivao časopis *Development International* i druge znanstvene publikacije iz područja društvenog i ekonomskog razvoja.

Od 1991. do 1995. godine radi u Rimu, u *Organizaciji Ujedinjenih naroda za hranu i poljoprivredu* - FAO. Ondje je u *Odjelu za održivi razvoj* djelovao kao viši stručnjak, odnosno *Senior Officer* P5, u području demografije, rodnih studija, okoliša i ruralnog razvoja. U FAO-u je radio na konceptualnim i metodološkim okvirima za uključivanje rodnih i okolišnih pitanja u planiranje i provedbu razvojnih aktivnosti, sudjelovao na međuinstitucionalnim i stručnim skupovima te radio na smjernicama za obrazovanje i politike stanovništva i okoliša.

Od 1995. do umirovljenja 2014. bio je redoviti profesor geografije i razvojnih studija, direktor Odsjeka za geografiju na *Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias* u Lisabonu, te direktor i koordinator istraživačkog centra TERCUD - *Territory, Culture and Development Research Centre*.

U Hrvatskoj je ostao trajno prisutan. Bio je vanjski suradnik *Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* je od 2014. do 2019. godine u diplomskom studiju sociologije predavao

Uvod u sociodemografiju. Osobito je važno njegovo sudjelovanje u projektu *Anatomija otoka / Anatomy of Islands*. Na 3. Anatomiji otoka 2014. na Visu bio je član Stručnog savjeta, održao je predavanje o prostornom identitetu, topofiliji i *terrafiliji* te vodio radionicu participativnog planiranja lokalnog razvoja otoka Visa. Njegovo je članstvo u Stručnom savjetu *Anatomije otoka* nastavilo se i 2015., 2016. i 2018. godine čime je trajno pridonosio interdisciplinarnom promišljanju razvoja hrvatskih otoka.

U istraživačkom i akademskom radu surađivao je sa svojom suprugom, portugalskom znanstvenicom prof. dr. sc. Marijom de Nazaré Oliveira Roca. Njihova se suradnja razvijala na sjecištu dvaju lisabonskih akademskih krugova - Universidade Lusófona / TERCUD / CeiED i Universidade Nova de Lisboa / e-GEO / CICS.NOVA.

Opseg njegova međunarodnog rada bio je izniman. Kao međunarodni konzultant, analitičar, planer, koordinator, evaluator i predavač djelovao je u znanstveno-istraživačkim konzorcijima, razvojnim projektima i programima multilateralne i bilateralne tehničke pomoći i razvojne suradnje. Njegov rad obuhvaćao je zemlje subsaharske Afrike, jugoistočne Azije, Kinu, Brazil te istočnu i južnu Europu.

Njegova istraživanja bila su usmjerena na odnos prostora, stanovništva, identiteta i razvoja. U središtu njegova rada nalazila su se pitanja kako lokalni i regionalni identiteti mogu postati razvojni resursi, kako se teritorijalne posebnosti mogu prepoznati bez populizma i puke retorike, te kako javne politike mogu uključiti sociodemografske, kulturne, ekonomske i okolišne dimenzije mjesta. U nizu radova razvijao je pojmove teritorijalnog identiteta, topofilije i terafilije, lokalno-globalnog povezivanja, participativnog planiranja i održivog prostornog razvoja.

Među važnim istraživačkim i projektnim temama posebno se ističu IDENTERRA - *Territorial Identity in Regional and Local Development,* SEGREX - *Second Home Expansion and Spatial Development Planning in Portugal*, istraživanja druge rezidencije i rezidencijalnog turizma, sociodemografske održivosti, te prostornog i regionalnog razvoja Portugala.

Zoran Roca bio je i važan posrednik između hrvatske i međunarodne akademske zajednice. Predavao je i nastupao kao gostujući profesor, uvodničar ili glavni predavač u Europi, SAD-u, Brazilu, Kini, Rusiji i Tajvanu. Između ostalog, održao je predavanja u Šangaju i Pekingu, o *drugim domovima* u Europi i Portugalu, predavanje na *Chung Yuan University* na Tajvanu, predavanje na *Filozofskom fakultetu* u Zagrebu o rodnoj dimenziji geografije razvoja, glavno predavanje u Kalabriji o turizmu druge rezidencije, predavanje u Sankt Peterburgu o modelu IDENTERRA, UNESCO-ov regionalni seminar u Moskvi te nastup na sastanku Vijeća Europe o provedbi Europske konvencije o krajobrazu.

Kao urednik i autor objavio je velik broj znanstvenih i stručnih radova, knjiga i uredničkih izdanja. Osamdesetih godina objavio je sedamdesetak znanstvenih i stručnih radova u časopisima i knjigama uglednih domaćih i međunarodnih izdavača, o socio-geografskim, demografskim, kulturnim i drugim aspektima lokalnog identiteta i razvoja.

Među njegovim knjigama i uredničkim izdanjima posebno se ističu: *Demografsko-ekološki slom: mit o demografskoj eksploziji i ekološkoj katastrofi* iz 1987.; *Women and Popu-*

lation in Agricultural and Rural Development in Sub-Saharan Africa iz 1992.; *Crianças de Rua em Angola* iz 2000.; E*uropean Landscapes and Lifestyles: The Mediterranean and Beyond* iz 2007.; *Landscapes, Identities and Development*, urednički s Paulom Clavalom i Johnom Agnewom; te *Second Home Tourism in Europe: Lifestyle Issues and Policy Responses* iz 2013.

Knjiga *Landscapes, Identities and Development*, koju je uredio s Paulom Clavalom i Johnom Agnewom, okupila je teorijska i empirijska istraživanja iz 22 zemlje Europe, Sjeverne i Južne Amerike, Australije i Japana te se bavi krajolikom, baštinom, identitetima i razvojem. Knjiga proizašla iz skupa PECSRL održanog u Lisabonu i Óbidosu 2008., u organizaciji TERCUD-a pri *Universidade Lusófona*.

Knjiga *Second Home Tourism in Europe: Lifestyle Issues and Policy Responses,* koju je uredio 2013., donosi istraživanja druge rezidencije i rezidencijalnog turizma iz dvanaest europskih zemalja te povezuje mobilnost, turizam, promjene krajolika, prostorno planiranje, javne politike i društvenu nejednakost.

Njegov članak *Affirmation of Territorial Identity: A Development Policy Issue*, objavljen u *Land Use Policy* 2007., jedan je od često citiranih tekstova iz toga područja.

2026. godine objavio je svoju biografiju "ARS & VITA BREVIS & LONGA: Kazalište mojih obitelji, prijateljstava, profesija i putovanja.

Otac je dvojice sinova Marka i Ivana, te djed petero unučadi: Luke, Maye, Borisa, Iare i Leonarda.

U njegovu je radu osobito važna bila sposobnost povezivanja teorije i prakse. Nije bio samo sveučilišni profesor niti samo konzultant razvojnih organizacija; bio je omiljeni profesor, istraživač koji je u stvarnim prostorima, zajednicama i institucijama pokušavao razumjeti kako stanovništvo, kultura, identitet, okoliš i ekonomija tvore cjelinu razvoja. Zbog toga se njegov opus može čitati i kao doprinos geografiji, sociologiji, demografiji, razvojnim studijama, javnim politikama, ruralnom razvoju, regionalnom planiranju i međunarodnoj suradnji.

Za hrvatsku znanost Zoran Roca ostaje važan kao jedan od onih istraživača koji su iz hrvatskog akademskog i institutskog prostora otišli u svijet, ali nisu prestali pripadati hrvatskoj znanstvenoj kulturi. IRMO ga je 2013., u obilježavanju pedesete obljetnice Instituta, naveo među bivšim članovima Instituta koji su postali priznati znanstvenici i profesori u inozemstvu, uz napomenu da su na susretu govorili o svojim putovima "od mladih istraživača do priznatih i istaknutih znanstvenika i profesora u zemlji i inozemstvu".

Smrću prof. dr. sc. Zorana Roce hrvatska i međunarodna znanstvena zajednica izgubile su istraživača rijetke širine i dubine: čovjeka koji je razumio da razvoj nije samo ekonomska kategorija, da prostor nije samo podloga za planiranje, da stanovništvo nije samo statistička varijabla, a identitet nije samo simbolički ukras, nego je jedan od ključnih načina na koji zajednice razumiju, štite i obnavljaju svoje mjesto u svijetu.

Karmen Ratković